

Q&A: Co zmieni się w organizacji wyborów?

stan na 13 marca 2023 r.

Zmiany w Kodeksie Wyborczym

Projekt został zgłoszony dn. 22 grudnia 2022 ([nr druku 2897](#)), pierwsze czytanie i posiedzenie komisji odbyły się 11 stycznia, **drugie czytanie, posiedzenie komisji i trzecie czytanie 26 stycznia br.**

Ustawa została skierowana do Senatu ([druk nr 911](#)). Na wspólnym posiedzeniu 17 lutego br. senackie komisje Praw Człowieka, Praworządności i Petycji, Ustawodawcza, oraz Samorządu Terytorialnego i Administracji Państwowej zarekomendowały Senatowi odrzucenie ustawy w całości. Senat zagłosował za odrzuceniem ustawy na posiedzeniu 22 lutego. Ustawa wróciła do Sejmu gdzie na wniosek Komisji do spraw zmian w kodyfikacjach, Sejm odrzucił senackie weto stosunkiem głosów 235 do 216. Prezydent podpisał ustawę 13 marca 2023r.

autor: Fundacja Odpowiedzialna Polityka
redakcja: MamPrawoWiedziec.pl

Czego dotyczy projekt zmian w Kodeksie Wyborczym?

Projekt zmian w kodeksie wyborczym przewiduje szereg różnych zmian w wielu aspektach organizacji wyborów.

Między innymi zakłada zmiany w:

- zasadach prowadzenia kampanii wyborczej,
- pracy komisji wyborczych,
- warunkach pracy obserwatorów społecznych i mężów zaufania,
- tworzeniu obwodów głosowania
- organizowaniu dojazdu do lokali wyborczych.

Które ustawy i przepisy zmienia nowelizacja prawa wyborczego?

Główne zmiany organizacji wyborów zawarte są w:

- [projekcie ustawy o zmianach w kodeksie wyborczym](#) z dnia 22 grudnia 2022 r.

Oprócz tej nowelizacji, propozycje zmian prawa wyborczego są zawarte w dwóch innych projektach:

- projekcie ustawy wynikającej z umowy dwustronnej z Wielką Brytanią, umożliwiającej obywatelom polskim mieszkającym w Wielkiej Brytanii głosowanie w wyborach lokalnych i – analogicznie – dającej obywatelom brytyjskim mieszkającym w Polsce prawo do głosowania w wyborach gminnych w RP
- projekcie powołania centralnego rejestru wyborców.

Na etapie prac w komisji sejmowej (11 stycznia br) wszystkie trzy projekty zostały połączone (druk 2930).

Jakich jeszcze ustaw dotyczy ta nowelizacja?

Oprócz ustawy o kodeksie wyborczym, zmiany w omawianym projekcie poselskim dotyczą również ustaw:

- o partiach politycznych
- o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne
- o Krajowym Rejestrze Karnym

- o referendum lokalnym
- o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990.

Jaki jest dopuszczalny termin wprowadzenia tego typu zmian?

Wedle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego istotne zmiany w prawie wyborczym powinny być wprowadzane nie później niż na sześć miesięcy przed zarządzeniem kolejnych wyborów. Oznacza to, że najnowsze zmiany powinny zostać przyjęte najpóźniej do 14 lutego 2023 r. Jednak nawet przyjęcie ich przed tym terminem, biorąc pod uwagę to, co jest proponowane w nowelizacji, zdaniem przedstawicieli samorządów pozostawi zbyt mało czasu organizatorom wyborów na ich wprowadzenie.

Jakie zmiany są przewidziane w organizacji pracy komisji wyborczych?

Dla obwodowych komisji wyborczych: ma zostać zniesiony podział na podwójne komisje (pierwsza otwierająca lokal i przeprowadzająca głosowanie, druga licząca głosy) w wyborach samorządowych. Ma zostać dopuszczony wyjątek powiększenia składu komisji w lokalu o przewidywanej nadmiarowej frekwencji wyborczej.

Członkowie komisji mają być stale obecni w lokalu w liczbie co najmniej połowy powołanego składu (w tym przewodniczący bądź wiceprzewodniczący) – obecnie wymogiem jest obecność $\frac{2}{3}$ członków komisji.

Każda karta do głosowania będzie musiała być pokazana wszystkim członkom komisji obecnym podczas liczenia głosów.

Dla okręgowych komisji wyborczych: Ma zostać zniesiony wymóg zasiadania sędziego w komisji wyborczej.

Co ten projekt zmienia dla warunków funkcjonowania obserwatorów społecznych i mężów zaufania?

Proces powoływania mężów zaufania i obserwatorów społecznych nie ulega zmianie.

Możliwe będzie nagrywanie przez mężów zaufania i obserwatorów społecznych, nie tylko prac przed otwarciem i po zamknięciu lokalu wyborczego, **ale również w trakcie głosowania.**

Ma zostać uruchomiona platforma, na którą można będzie załadować zdjęcia i nagrania. Katalog nagrań będzie tworzony w celu ich wykorzystania na wypadek protestu wyborczego. Z platformy będą mogli korzystać obserwatorzy/mężowie zaufania zarejestrowani przez organizację/komitet w specjalnym systemie.

Nagrywający będą zobowiązani do usunięcia materiałów zarejestrowanych w komisji ze swoich urządzeń **najpóźniej dzień po tym jak komisja obwodowa ustali wyniki głosowania.**

Nadal nie będzie można nagrywać przebiegu dnia głosowania w lokalach wyborczych poza terytorium Polski.

Mężowie zaufania będą mieli prawo do diety i dni wolnych w dniu liczenia głosów i dniu następnym. Dieta męża zaufania ma być równa **40 proc. wynagrodzenia członka komisji (50 proc. w pierwotnej propozycji)** i wypłacana w oparciu o zaświadczenie wydane przez przewodniczącego komisji. Jak zwracają uwagę eksperci – zależność wypłaty diety męża zaufania od opinii przewodniczącego komisji stwarza sytuację konfliktu interesów.

Jak ten projekt wpływa na wielkość, liczebność i rozmieszczenie lokali wyborczych?

Projekt obniża minimalną liczbę mieszkańców w obwodzie do 200 osób. Ponadto tworzenie nowych obwodów może nastąpić na wniosek wójta bądź 5% ogółu wyborców w istniejącym

obwodzie. Wedle projektu nowe lokale mają pojawić się głównie w gminach wiejskich (szacunkowo, 6 tys. nowych lokali, obok 27 tys. istniejących). Gminy miejskie praktycznie nie odczują skutków tych zmian, pomimo że faktycznie to te obwody wyborcze trapią większe problemy związane z przeciążeniem obowiązkami (zbyt duża liczba wyborców przypadających na lokal wyborczy). Natomiast liberalizacja wymagań dla wielkości obwodów wyborczych może paradoksalnie spowodować trudności logistyczne, potencjalną dezorientację wyborców, którzy będą musieli szukać nowego lokalu wbrew swoim wieloletnim przyzwyczajeniom, oraz możliwe problemy z rekrutacją i wyszkoleniem członków dodatkowych komisji.

Jak ten projekt zmienia zasady finansowania kampanii wyborczych?

Projekt nie zakłada zmian zasad finansowania kampanii wyborczych.

Zmianą w tej materii była propozycja dotycząca art.106, z której autorzy projektu ostatecznie się wycofali. Była to propozycja natury bardziej redakcyjnej niż merytorycznej - artykuł miał otrzymać nowe brzmienie, ale nie zmienić jego stosowania. Przepis ten, w obu wersjach (obowiązującej oraz zaproponowanej i wycofanej) dopuszcza agitację wyborców bez zgody i wiedzy pełnomocnika, co w konsekwencji może prowadzić do finansowania kampanii przez obywateli poza komitetem wyborczym.

Jak ten projekt wpływa na organizowanie dostępności do lokali wyborczych?

Wedle projektu wójtowie mają otrzymać nowe obowiązki (i finansowanie) związane z zapewnieniem dojazdu do i z lokalu wyborczego dla gorzej skomunikowanych obwodów. Przewidziane zmiany zakładają uprawnienie do ubiegania się o bezpłatny transport wyborczy dla osób powyżej 60. roku życia, a także dla osób z niepełnosprawnościami. Taką potrzebę należy zgłosić między dwudziestym (powstanie spisu wyborców) a trzynastym dniem przed głosowaniem. Ponadto wyborcy w gminach wiejskich lub miejsko-wiejskich mogą uzyskać transport, jeśli najbliższy przystanek komunikacji zbiorowej jest odległy o co najmniej 1,5 km od lokalu wyborczego. Dowóz ma mieć miejsce co najmniej 2 razy w ciągu dnia wyborów, z przejazdem przez wszystkie miejscowości zamieszkiwane przez co najmniej 5 wyborców. W praktyce mogą nastąpić problemy z dostępnością przewoźników w dniu głosowania dla wszystkich zainteresowanych gmin. Osobnym problemem może stać się przeciążenie lokali, do których „falowo” będzie dojeżdżać wiele osób.

Co ten projekt zmienia w sprawie dostępności do głosowania dla osób mieszkających poza Polską?

Projekt likwiduje możliwość dopisania się do spisu wyborców dla osób przyjeżdżających z zagranicy w dniu głosowania. Natomiast Polacy mieszkający za granicą będą mogli dopisać się do danego spisu tylko przez portal MSZ lub mailowo.

Czy przewidziane są zmiany w przepisach dotyczących zasad głosowania w zamkniętych ośrodkach medycznych?

W ramach kontekstu należy odnieść się do poprzednich wyborów prezydenckich, kiedy to głośne stały się przypadki głosowań w Domach Pomocy Społecznej, które dotknęły specjalne zmiany w ordynacji wyborczej wprowadzone na czas pandemii. Wedle przepisów jednorazowych – zastosowanych w pandemii, DPS-y – jak też i inne zamknięte ośrodki medyczne – miały za zadanie wyłonić komisje wyborcze spośród personelu obiektu, inaczej niż w przypadku powszechnych lokali wyborczych i stałych rozwiązań kodeksu wyborczego.

Propozycje nie przewidują zmian względem poprzednich zasad wyrażonych w Kodeksie: komisje obwodowe będą powoływane spośród przedstawicieli komitetów wyborczych. Prawdopodobnie będą one bardziej liczne i ma to być uzależnione od liczby wyborców przebywających w takim obwodzie. Nie utrzymano też ograniczeń w obserwacji w takich miejscach.

Jakie są inne zagrożenia wynikające z tego projektu nowelizacji ordynacji wyborczej?

Rzeczony projekt jest sformułowany językiem wysoce nieprecyzyjnym, pozostawiającym wiele niejasności w jego interpretacji. Zakres przewidzianych zmian jest na tyle duży, że nie łatwo jest zorientować się w ich każdym szczegółowym aspekcie, nie mówiąc o przystępnym omówieniu istoty tych zmian. Należy dodać, że już na tę chwilę przewidziane zmiany są trudne do wprowadzenia przed kolejnym cyklem wyborczym, co dodatkowo przyczyni się do podważenia zaufania do procesu organizacji wyborów w Polsce. Ten pośpiech, w połączeniu z nieprzejrzystym językiem ustawodawcy oraz niewystarczającym uzasadnieniem projektu zmian, każe stwierdzić, że przedłożony projekt niesie za sobą zbyt wiele niebezpieczeństw i nie powinien być procedowany w obecnej formie.